

Fuglevennen

Vår 2016

- Mellomstore vadefugler
- Der ærfuglen er husdyr
- Se nærmere på byfuglene

Liv i fjæra

Grunntvannsområder hvor vannet regelmessig dekker og blottlegger mudderbanker, er viktige næringsområder for mange fugler. På slike grunne fjærer kan du se mange ulike vadefugler, ender og spurvefugler under trekktiden. Sett deg lavt med kikkert eller teleskop, så kan fuglene komme på noen få meters hold uten å bli skremt. Er du heldig kan du oppleve den fargesterke gravanda med rosa føtter og knall rødt nebb.

Gravanda er valgt til Årets Fugl 2016 fordi NOF ønsker å få en bedre oversikt over denne store andefuglen. Hold utkikk i våtmarker og kystfjærer, og rapportér om dine funn.

Vår med forventninger

Foto: Roar Solheim.

I høst og vinter har mange fuglevenner vært bekymret, og meldt om færre fugler på foringsplassene. De fleste spør etter en mulig årsak. Som kjent hadde vi en fuktig og kald forsommer i 2015, og mange meisekull ble liggende igjen døde i kassene. Svarthvitfluesnapperne startet hekkesesongen noe senere, og klarte seg bedre enn kjøttmeisene. En del meiser startet også opp med sene erstatningskull, så hekkesesongen ble ikke helsvart.

Fuglene er sårbare, og når været gjør at insektene forsvinner kan det gå galt. Det er derfor en ekstra spennende vår vi går i møte. En varm forsommer vil gi fuglene et godt produksjonsår. Til tross for at vi fikk mange bekymringsmeldinger, så var dette i seg selv på en måte positivt. Det viser at det er mange som følger med, og som er opptatt av fuglelivet i nærmiljøet. Det verste ville være hvis ingen brydde seg og fikk med seg at fuglene hadde problemer i 2015.

Det vi kan gjøre er å gå over fuglekassene, renske og klargjøre dem for sesongen, men også fore jevnt ut over våren. Det er viktig ikke å slutte med foring for tidlig. April og begynnelsen av mai er tiden da bokfink og bjørkefink "dletter" ned i flokker på foringsplassene. De trenger litt ekstra næring etter en lang reise fra Mellom-Europa.

Litt ut i mai kommer afrikatrekkerne etter en utrolig reise. De siste årene har vi fått mer kunnskap om trekkfuglenes ruter og overvintningssteder. Tårnseilerne forlater Norge tidlig i august og bruker omkring 60 dager på reisen ned til det sentrale Afrika. Det utrolige er at tårnseilerne i hele vinterhalvåret oppholder seg i lufta. De er aldri på bakken. De jakter insekter over regnskogen i Afrika, og her seiler de på sine stive vinger og sover.

Når tårnseilerne igjen seiler inn over byen eller bygda der du bor, så tenkt litt på dette. Tårnseileren kryper kanskje inn i en kasse du har satt opp, eller under en takstein på huset. For første gang på 8 måneder er den ikke i lufta. Tårnseileren har klamreføtter og kan ikke lette ved egen hjelp fra marka. Fuglen er hjelpeløs hvis den ved et uhell skulle havne på bakken. Vi får mange henvendelser om tårnseilere som har gjort akkurat dette. Da er det bare en ting å gjøre. Kast fuglen opp i lufta, eller slipp den ut fra et vindu i 2. etasje slik at den får luft under vingene. "Fuglen fløy" er gledesmeldingene vi får.

Kanskje blir det med litt ekstra spenning vi i vår følger med i fuglekassene, på foringsplassen og kikker opp i lufta for å ønske tårnseileren velkommen.

Roar og Trond

Innhold

	Side
Liv i fjæra	2-3
Vår med forventninger	4
Husk Fuglenes Dag	5
Jeg lurer på...	6-7
Mellomstore vadefugler	8-15
Der ærfuglen er husdyr	16-19
Bonde med vipper på åkeren	20-21
Se nærmere på fuglene i byen	22-23
Ringmerket fugl - dette gjør du	24-25
Så gamle blir fuglene	26-27
Hagefugltellingen 2016	28-29
Naturopplevelser	30-31
Fuglefotografene	34
NOFs aktivitetskalender	35-39

Fuglevennen

kommer ut med to nummer i året; ett om våren og ett om høsten.

Fuglevennen er en del av medlemskapet i Norsk Ornitologisk Forening (NOF). Medlemskap kan tegnes via hjemmesiden www.fuglevennen.no eller www.birdlife.no eller ved å ringe 73 84 16 40.

Redaksjon:

- * Roar Solheim (ansvarlig redaktør)
Agder naturmuseum og botaniske hager
r-solhe3@online.no
- * Trond Vidar Vedom
Høgskolen i Hedmark, avd. for lærerutdanning
- * Magne Myklebust, NOF
- * Morten Ree, NOF
- * Otto Frengen, Trondheim

Bildebearbeiding, layout og uttegning:
Roar Solheim

Forside: Boltit.

Bakside: Grønnstilk.

Fotografier: Roar Solheim.

Fuglevennen 2016 årg. 13 nr. 1
ISSN 1504-0623

Samarbeidspartnere

Agder naturmuseum og
botaniske hage

www.naturmuseum.no

Høgskolen i Hedmark

www.hihm.no

Nettverk for miljølære

www.miljolare.no

Fuglevennen på nett

På nettsiden Fuglevennen.no finner du tidligere utgaver av Fuglevennbladene. Der finner du masse nyttige tips, og kanskje svar på noen av spørsmålene dine.

Husk Fuglenes Dag 28.-29. mai

Foto: Roar Solheim

Kyrne lurur kanskje på hva som får alle fuglefolkene til å flokke seg rundt dem, men de kan være ganske trygge på at fokus er et helt annet sted enn på dem...

På Fuglenes Dag vil vi at flest mulig fylkesavdelinger, lokallag, private og andre interesserte lag og foreninger setter fugl og naturopplevelse i sentrum for å profilere interessen for fugler som hobby. Det er også en fin anledning til å verve nye medlemmer til NOF. Vi oppfordrer NOFs nettverk til å slutte opp om dette. Siden 2010 har NOF gjennomført Fuglenes Dag. Arrangementet er tidfestet til siste helgen i mai, fortrinnsvis søndag 29. mai.

Arrangørene står som vanlig fritt til å sy sammen egne opplegg, for eksempel i form av fugletur, foredrag, stand, natursti mm. NOF vil oppfordre til en intern uoffisiell konkurranse mellom alle landets fugletårn, hvem ser flest arter og hvem får dagens godbit?

For arrangører som har problemer med å gjennomføre et arrangement den aktuelle dagen eller helgen, så står dere fritt til å ta det i forkant eller etterkant, selv om målet er å gjøre dette til et samlet arrangement. Følg med på aktivitetskalenderen til deres fylkesavdeling og lokallag for å se om det er noe arrangement.

NOF sentralt kan bidra med et stort banner til Fuglenes Dag, i tillegg til brosjyremateriell, klistermerker, plakater og forskjellige tidsskrifter til arrangørene. Henvend dere i god tid til sekretariatet på e-post morten@birdlife.no eller telefon:

73 84 16 44.

Aggressiv horndykker

Foto: Roar Solheim.

Jeg har fulgt med på et horndykkerpar som noen påfølgende år har hekket i sivet i et mindre tjern. De opptrer hissig og aggressivt mot andre vannfugler, og tillater dem vanligvis ikke å oppholde seg på vannet i det hele tatt, selv om de skulle befinne seg 50 meter unna reiret. Toppand, kvinand, stokkand, krikand og brunnakke m. fl. blir kontant jaget av vannet ved at horndykkeren svømmer mot dem på overflaten, eller mer vanlig, ved at den går mot dem som en torpedo under vann. Det ser ut til at den er noenlunde fornøyd når den har fått dem 1 meter inn på land, og den går aldri opp av vannet selv. Ved ett tilfelle observert jeg at den drepte en toppandunge - så det er tydeligvis alvor! En annen gang tok den kampen opp mot en voksen sangsvane som kom nær reiret, men denne lot seg ikke skremme. Kvinanda, som har hekket i en kasse rett ved tidligere, gjør ikke det lengre, og jeg har tenkt det må være fordi den opplever å bli utestengt fra vannet.

Jeg antar det ikke er stort å få gjort med "terroristen" - med mindre man velger å jage den vekk - noe jeg ikke har tenkt å gjøre. Mitt spørsmål er om horndykkeren vanligvis er så aggressiv og revirhevdende (flere av disse andre fuglene er jo mye større enn den), og om det overhodet er noe jeg kan gjøre for at den skal la andre arter slippe til på vannet?

Anonym

Dykkerspesialisten Jon Fjeldså ved Zoologisk Museum i København, sier at dette er helt normal oppførsel hos horndykker. Den kan godt jage ender og grågjess, og han har også sett sangsvane bli 'torpedert' fra under vann. Men det er en del individuelle forskjeller på hvor hissige de er. Også andre dykkere kan vise slik aggressivitet overfor andre vannfugler, spesielt gråstrupedykker kan være hissig. Svarthalsdykker og dens nærmeste slektninger er derimot mer fredsommelige av seg. Jeg tror dessverre ikke det er noe du kan gjøre med dette forholdet.

Jeg lurer på...

Hvis du lurer på noe om fuglekasser, fugleforing eller om fuglenes liv, så kan du ta kontakt med Fuglevennen. Vi i redaksjonen forsøker å gi svar og råd. Du kan også gå inn på *Spør en ornitolog* på våre hjemmesider www.fuglevennen.no.

Når et spørsmål og svar fra nettsidene kan være av interesse for Fuglevennens lesere, kan det bli gjengitt her i bladet.

Blå fugl i skjærgården

Den 12. januar var jeg ute på en padletur i skjærgården utenfor Son i Akershus. Jeg hadde stoppet opp for å se inn mot land og alle de nedsnødde hyttene da det plutselig dukket opp en fugl jeg aldri har sett før. Den kunne minne om en litt stor spettmeis, men var helt blå foran. En kraftig, blank blåfarge. Den stoppet opp ca 3 meter foran meg og sto stille i luften noen sekunder for så å forsvinne inn mot land. Jeg var for såvidt bare noen få meter fra land da dette skjedde. Er nysgjerrig på hva slags fugl dette kan ha vært. Jeg rakk dessverre ikke å ta bilde av den.

Lars Ulvestad

Det bores ut til at du har vært så heldig å få se en isfugl! Noen få overvintrer langs kysten av Sør-Norge. Det er den eneste fuglen med slike metalliske, blå farger som holder seg ved vann om vinteren.

Var hauken syk?

Hei,
I slutten av januar satt det en stor hønsehauk utenfor kontorvindu mitt, midt i Sandvika sentrum langs elven. Den ble plaget av kråker og noen skjærer som var borte og nappet den litt i halefjærene, men hønsehauken satt i ro og var helt uinteressert. Den satt helt urørlig, mens flere skjærer stadig nappet litt i den. Skulle tro den ville skremme dem eller gjøre et utfall, men den var helt passiv. Etter en times tid fløy den og da virket den helt pigg-snodig adferd, men en flott opplevelse! Jeg lurte på om den var syk. Er ikke dette ganske uvanlig?

Jørn Christian Jespersen

Foto: Roar Solheim

Stedet du så den på er ikke uvanlig, for mange ungfugler av hønsehauk jakter i tettbygde strøk og byer om vinteren. De blir alltid mobbet av kråkefugler dersom de oppdager dem. Vanligvis vil de stikke av sted, så denne hauken var kanskje utsluttet og litt slapp i reaksjonsevnen.

Kan jeg gjøre noe for at fuglene skal velge min fuglekasse?

Hei,
Vi har to fuglekasser på huset vårt. I to vintre har vi hengt opp meiseboller ved fuglekassene i håp om at fuglene kan slå seg ned hos oss. Vi har også mange fuglematere som blir mye besøkt. Håper på et godt tips. Det er for det meste kjøttmeis, stær og trost som er her.

Anne Ascheboug

Du kan egentlig ikke gjøre så mye annet enn å henge opp fuglekassene. Noen kasser vil fuglene benytte, andre ikke. Hvorfor de lar være å bruke noen kasser, er ofte umulig for oss å forstå, men det kan ha med skjul og eksponering å gjøre. Det har lite for seg å henge opp ekstra mat - det vil ikke hjelpe på boplassvalget, men kan hjelpe fuglene med mattilgangen under hekketiden når de først har etablert seg på stedet. Det kan også være lettere å få fugl i en av kassene dersom den henges på en trestamme i stedet for på husveggen. Har du tilgjengelige trær, så velg dem framfor vegg hvis du kan.

Hvordan gjøre forplassen trygg?

Vi bor i skogen. Det er tett løvskog bak huset, en blanding av store trær og tett underskog med mye hassel. Der har jeg foringsplassen, fordi jeg ikke ønsker å ha den så tett på huset dersom rotter og mus skulle dukke opp. Det er mye rovfugl i området. Hauk, ugle og havørn. Jeg synes det er forferdelig når hønsehauken tar fuglene på foringsplassen. Jeg ser ofte at det plutselig, på et blunk, er helt tomt for fugler, lenge. Derfor har jeg i år plassert forplassen inne i den tetteste småskogen, slik at hønsehauken ikke får jaktet i "flukt". Har det noe for seg? Har noen et godt råd slik at småfuglene kan nyte foringsplassen med minimal fare?

Anonym

Det er alltid bra å sette en forplass nær tette busker og trær. Det gir småfuglene kort fluktavstand når en rovfugl er ute på

Foto: Roar Solheim

jakt. Kort fluktavstand reduserer risikoen ved forplassbesøk, og kan også være med på å øke antallet fugler som besøker en forplass. Men det hindrer ikke spurve- og hønsehauk fra å jakte. Begge haukeartene er nemlig tilpasset å kunne jakte inne i skog, og de er spesialister på å manøvrere med krappe svinger rundt og mellom trær.

Haukenes jakt er heller ikke bare negativ for fuglene som helhet, fordi det er de individene som er senest til å reagere som ender opp som haukemat. Syke eller skadde fugler havner først i denne gruppa, og når haukene fanger disse, reduserer de faren for smittespredning mellom småfuglene.

Mellomstore vadefugler med lange bein

Foto: Steinar Myhr.

Voksne tjelder har rødrosa føtter, mens ungfuglenes bein er mer blågrå. Nebbet er også litt kortere enn hos den voksne fuglen. Over har den voksne nettopp gitt ungen sin estrandsnegl.

Foto: Rour Solheim.

I forrige nummer av Fuglevennen startet vi presentasjonen av vade-fuglene. Dette er en stor gruppe små til mellomstore fugler som ofte kan være vanskelige å artsbestemme. Litt usystematisk har vi valgt å dele dem inn i tre grupper, *små vadefugler med korte bein*, *mellomstore vadefugler med lange bein*, og *store vadefugler samt bekkasinere og rugde*. Her er artene som faller i den midterste av disse, de mellomstore vadefuglene.

I alt er det 10 vadefugler i denne gruppen som hekker i Norge. I tillegg blir *tundralo* regelmessig sett på trekk. Vi kan også ta med *avosett*, som nå og da blir observert i Norge, og som er ganske vanlig i Sør-Sverige og i Danmark.

Sammen med *vipe* og *tjeld* utgjør avosetten et utvalg vadefugler som er så spesielle at de ikke forveksles med andre arter. *Boltit*, *heilo* og *tundralo* er tre halvstore lo-arter. De fem artene *skogsnipe*, *grønnstilk*, *rød-stilk*, *sotsnipe* og *gluttsnipe* har markert lange bein, og ligner hverandre med hensyn til kroppsform. De hører da også hjemme i samme slekt – *Tringa*. Til slutt kommer *brushane* som er en egen slekt blant vadefuglene. Mens hanner i sommerdrakt er lette å kjenne igjen, kan hunner og fugler i høstdrakt lett forveksles med andre vadefugler.

Hos vadefugler med lange nebb ser en som regel at ungfuglene om høsten har litt kortere nebb enn de voksne.

Mønster i sort og hvitt, lange, blågrå bein og et langt, spinkelt nebb som buer kraftig opp mot tuppen, gjør avosetten så særpreget at en straks gjenkjenner denne vadefuglen.

Fotografier fjeldt: Roar Solheim.

Tjelden (over) har både utseende og lyd som gjør den svært lett å legge merke til langs kysten. Når den flyer med kraftige varselrop rundt deg, bør du trekke deg unna. Da har tjeldene enten egg eller små unger. Forstyrrelse av nærgående mennesker i hekketiden er mange steder et stort problem for tjeldenes hekkesuksess.

Foto: Roar Solheim.

Vipa (til venstre og under) er den eneste vadefuglen som har vinger som er bredere ytterst enn innerst. Sammen med mønster i sort og hvitt gjør det fuglen lett å kjenne igjen. Om våren har vipene fluktspill over enger og våtmarker. De stuper i buer og kast, og lyden fra de kraftige vingene er en del av selve spillet.

Vipene kjennes lett på den lange fjærtoppen i bakhodet. Den er størst hos voksne hanner (under til høyre), og kortere hos ungfugler (venstre). Rygg og vinger har grønnfarge som kan skinne metallglinsende i sollyset. Hos ungfuglene har ryggfjær og dekkfjær på vingene lyse kanter om høsten (under til venstre). Disse slites av i løpet av vinter og vår.

Foto: Roar Solheim.

Foto: Steinar Myhr.

Foto: Morten Kersbergen.

Foto: Morten Kersbergen.

Boltit (voksen hunn til venstre, ungfugl over) har lett gjenkjennelige farger. Den markante, lyse stripa over øyet og bak i nakken ses hos både unge og gamle fugler. Rødlig bryst og buk som går mot mørk brun, er også lett å se. Boltit hekker over tregrensa på fjelltundra, og er ofte veldig tillitsfull og lite redd for mennesker. Hos boltit er det hannene som ruger egg og passer ungene. Hunnen har kraftigere farger enn hannen, akkurat som hos svømmesnipe (se Fuglevennen nr 2 2015). Under en boltit med kurtisespill. Boltit, beilo og tundralo er omtrent like store.

Foto: Thor Østbye.

Foto: Morten Kersbergen.

Tundralo,
voksen

Foto: Morten Kersbergen.

Heilo,
voksen

Foto: Morten Kersbergen.

Tundralo,
ungfugl

Foto: Morten Kersbergen.

Heilo,
ungfugl

Foto: Morten Kersbergen.

Foto: Steinar Myhr.

Heilo og tundralo er omtrent like store. I sommerdrakt har begge arter sort kinn, halsstripe og bukstekk. Mens tundraloen er markant sort-hvit, har heiloen tydelig gule flekker på ryggen. Denne forskjellen ser en også hos ungfuglene, hvor heiloens ungfugler er tydelig gulstekkete på ryggsiden. I flukt er den tydeligste forskjellen at tundralo har sorte dekkfjær i armhulen. Hos heilo er disse fjærene hvite, og dette ser en ganske raskt på fugler i flukt.

Tundralo (over) har tydelig mye kraftigere nebb enn heilo (under). Nebbet er også en tanke lengre.

Foto: Steinar Myhr.

Foto: Roar Solheim.

Foto: Thor Osdbye.

Brushane

Foto: Thor Osbye

Foto: Morten Kersbergen

Brushanene spiller for bunnsfuglene på myrer og fuktenger. Hannene viser stor variasjon i fargen på kragen. I juli mister de gradvis sommerdrakten, og blir mer lik bunnsfuglene. På bildet under ses tre hanner og to bunner mellom sivene. Bildet nederst til høyre er en hann som er fotografert sent i juli, mens den skifter til vinterdrakt. Fuglen nederst til venstre er en ungfugl på høsttrekk, i bakgrunnen en uskarp myrsnipe. Brushanen har gått kraftig tilbake i antall de siste tiårene. Den overvintrer i tropisk Afrika.

Foto: Roar Solheim

Foto: Morten Kersbergen

Foto: Morten Kersbergen

Foto: Thor Østbye.

Foto: Roar Solheim.

Gluttsnippe er litt større enn en rødstilk, omtrent like stor som en sotsnippe. Den har forholdsvis langt nebb, nesten spoveaktig, og det er svakt oppoverbøyd. Stjerten har tynne, fine tverrstreker, men det er det hvite som dominerer når en ser gluttsnippe i flukt. Ryggen er også hvit, så på en flyvende gluttsnippe ser dette ut som en hvit kile opp mellom vingene. Gluttsnippe har lange bein, og den vader ofte langt ut i vannet slik at vannet når den til oppunder buken. Noen ganger ser en også at den faktisk svømmer.

Gluttsnippe bekker i høyereliggende barskog, og opp i bjørkebeltet. Den finnes ofte på litt tørre, lavkledte partier av skogen nær våtmark. I Sør-Norge er den vanligst i de indre deler av landet. Gluttsnippe lager kraftige varsellyder hvis du kommer nær reir eller unger, så det er vanskelig ikke å oppdage den. De første voksne starter trekket sydover allerede i juli. De trekker langs kysten av Vest-Europa til tropisk Afrika. På bildet under til venstre går en myrsnippe i venstre kant av bildet. Den forteller litt om størrelsen til gluttsnippe.

Foto: Thor Østbye.

Foto: Roar Solheim.

Foto: Morten Kresbergen.

Rødstilk

Foto: Steinar Myhr.

Sotsnipe

Foto: Thor Ostbye.

Sotsnipe (over) er mørkere sort og har lengre nebb enn rødstilk (til venstre). Under parringsspillet står rødstilkbannen nærmest på tærne og svirrer med vingene, omtrent som om han danser for bunnen.

Rødstilk

Sotsnipe

Foto: Roar Solheim.

Foto: Roar Solheim.

Rødstilk (over) har brede, hvite felter i bakkant av indre del av vingen. Dette synes veldig godt når fuglen flyr.

Størrelsesforhold mellom rødstilk og sotsnipe (ungfugler på høsttrekk, over). Sotsnipa er en tanke større og slankere enn rødstilken, men for å se dette må man ha begge arter ved siden av hverandre. Under ses forholdet mellom grønnstilk, rødstilk og brushane. Legg merke til de oransjebrune bremmene på brushanens rygg- og vingefjær.

Rødstilk

Rødstilk

Brushane

Grønnstilk

Foto: Roar Solheim.

Foto: Roar Solheim.

Skogsnipe

Foto: Roar Solheim.

Stjertfjær (over) av de fem vaderne i Tringa-slekten. Fra venstre: skogsnipe, grønnstilk, sotsnipe, rødstilk og gluttsnipe. Legg spesielt merke til forskjellen mellom skogsnipe og grønnstilk på de mørke tverrbåndene. Skogsnipa har få og brede tverrbånd, grønnstilken dobbelt så mange, smale bånd. Dette sees også på stjerten hos fuglene i oppflukt (til høyre). I tillegg er skogsnipas vinger mørkt sortbrune, men oppfattes oftest som sorte, mens grønnstilken har lysere farger på undersiden av vingene.

Grønnstilk

Foto: Roar Solheim.

Om sommeren har grønnstilken gulgrønne bein, til forskjell fra skogsnipas mørkere føtter. Ungfuglenes bein om høsten er mer grågrønne. Grønnstilken har tydelig flekkemønster av lyse og mørke flekker på ryggen. Skogsnipas overside har mindre og færre hvite flekker eller prikker, slik at ryggens framstår som mørk ispedd enkelte lyse prikker.

Grønnstilk

Foto: Steinar Myhr.

Skogsnipe

Foto: Steinar Myhr.

Fotografert s. 16-19: Steinar Myhr.

På Vegaøyen på Helgelandskysten finnes et unikt samspill mellom fugl og folk. Her holder man fremdeles i hevd en urgammel tradisjon, hvor ville ærfugler nærmest opptrer som husdyr og velger å hekke inne i spesialbygde hus. Grunnlaget for dette nære forholdet mellom mennesker og fugler, er høsting av fuglenes fjær. Naturfotografen Steinar Myhr har besøkt Hysvær hvor tradisjonen med å gi ærfuglene trygge hekkeplasser fremdeles holdes i hevd. Her er noen av hans bilder fra livet med ærfuglene.

Alle nordmenn vet hva en dyne er, og vet å sette pris på varmen fra en isolerende dyne en kald vinterdag. Opprinnelsen til ordet *dyne* er *dun*, noe som indikerer at man lenge har fylt fuglefjær i lerret eller lakenstoff. Betegnelsen dundyne er således for "smør på flekk" å regne, men gir likevel mening etter at man begynte å bruke andre materialer enn fuglefjær som dynefyll. Det er dun fra andefugler som egner seg best som dynefyll, og aller best er dun fra ærfugl. En *edderdunskyne* er noe av det beste du kan sove under.

Allerede under vikingetiden ble dun hentet fra ærfuglreir og brukt i dyner. Fra 1500-tallet økte verdien av ærfugldun, da stadig flere av samfunnets rikeste i hele Europa ønsket seg edderdunskyner. Høsting av ærfugldun ble dermed en viktig industri langs store deler av norskekysten, men hovedvekten av dunhøstingen har alltid foregått i Nordland.

Mye arbeid

Edderdun høstes ved at man plukker inn dun fra ærfuglenes reir etter at

eggene er klekt og ærfuglmor har tatt med seg ungene på sjøen. En edderdunskyne inneholdt tidligere omkring 1 kg rensset dun. For å få en slik dunmengde måtte man samle inn dun fra 60-80 ærfuglreir. Dun fra et reir inneholder som regel rester av tang, vegetasjon og skallrester fra de klekte eggene, og må renses før den kan brukes i dyner. Tidligere regnet man med at det tok en person en ukes arbeid å få fram 1 kg rensset ærfugldun.

Isolerende fjær

Alle fugler feller fjær fra brystet når de skal starte rugingen. Den fjærløse delen av brystet med blottlagt hud gjør det enklere for fuglene å overføre varme til eggene, og dette kalles da også for en *rugeflekk*. Alle vannlevende fugler har isolerende dun innerst mot kroppen. Ender og gress napper disse dunene fra brystet når de felles, og bruker dem som et isolerende lag rundt eggene. Når andemor forlater reiret for å spise, dekker hun som regel over eggene med en slik dundyne.

Da folk oppdaget den isolerende effekten av andedun, fant de også ut at de kunne bruke dette til egen fordel i et kaldt vinterklima. Det ga etter hvert opphav til en viktig industri langs norskekysten.

Ærfuglhannen kurtiserer hunnene med dype, rullende ååå-oo-ååå-lyder, mens hunden svarer dempet gåkk-gåkk-gåkk. Etter klekking kan flere hunner passe ungene sammen, slik at en ser store ungeflokker. Som regel har hannene forlatt området når ungene klekkes, så bildet under er et uvanlig syn.

Utrangerte båter ble ofte snudd opp ned og bygget om til ærfuglbus (over). Under løfter Snefrid Jakobsen på Hysvær opp dun fra et ærfuglreir. Bak henne et ærfuglbus av tre.

“Naturlige” ærfuglreir ligger åpent i landskapet, bare skjult av hunnens kamuflasjefarger.

Et enkelt ærfuglbus med naturstein til vegger og bølgeblekk til tak.

Her har ærfuglhuset fått mer stein omkring, og er i tillegg kamuflert med tang. Når ærfuglbunnen ruger inne i dette buset, er hun usynlig for eggspisere som kråke, ravn eller måker. Nederst et mer klassisk ærfuglbus av treverk. Fuglene får mest mulig ro i rugetiden, og bare forsiktig sjekking med titting gjennom et lite hull.

I den gamle fiskerihavna på Nes nord på Vega (bildet øverst til høyre) ligger ærfuglmuseet (bildet over). Her er det utstilt redskaper og historie knyttet til høstingen av ærfugdun på Helgelandskysten.

Ærfugdun fra reir må først grovrenses for tangrester og annen vegetasjon. Den grovrensede duna (i pappesken til høyre), renses deretter med en såkalt dunbarpe (bildet nederst til høyre). Dun legges på strengene, og treskedet dras over strengene slik at alt som ikke er dun faller ned. Ferdig rensed dun kan nå plukkes vekk fra dunbarpa, og lagres tørt og rent (den hvite sekken til høyre). Snefrid Jakobsen er såkalt "dunkjerring" på Hysvær.

På nettsiden verdensarvvega.no finner du mer informasjon om Vega og ærfuglhusene.

Bok om edderdun

Du finner mer om ærfugler, edderdun og dunværenes historie i boka:

Edderdun fra nord

Den er skrevet av ornitologen
Jon Suul (2012)
136 sider, kr 300,-

Du finner den på nettsidene til NOF-butikken Natur og Fritid:
www.naturogfritid.no

Bonde med vipper på åkeren

Foto: Anders Sandhu.

På gården til Lasse Asbjørn Tvedt er det mange dyr. Gården ligger på Bjoa i Vindafjord kommune i Nord-Rogaland. Lasse er melkeprodusent, og i fjøset har han rundt 20 melkekyr, ungdyr og kalver.

Grunnen til at Fuglevennen har tatt kontakt med Lasse er et oppslag i Bondebladet der han forteller om sin omsorg for alle dyrene på gården, også de ville fuglene. Lasse er mer enn normalt interessert i fuglene, og det er et rikt fugleliv på gården. Da han var ung var det mange vipper på gården og på nabo-eiendommene. I begynnelsen av 1960-årene ble forhøster tatt i bruk. Da Lasse flyttet hjem til gården i 1975 var det ingen vipper igjen. I løpet av 15 år var bestanden blitt utryddet. Det første vipeparet som slo seg ned på gården, kom først

på slutten av 1970-årene. Nå er det rundt 15 til 20 par som hekker på gården.

Hva gjør du for å ta hensyn til vippene?

Jeg går systematisk over jordene og leter etter reir. Merker stedet med en pinne. Pinnene står ca. 10 meter fra reiret slik at de ikke skal være til hjelp for rev og kråker. Dette gjør jeg ut fra erfaringen jeg gjorde da jeg var gutt. Et år merket jeg tretten reir på gården med en pinne ved reiret. Reven forstod sammenhengen, og i løpet av noen dager var alle reirene tomme.

Det handler om å ta små hensyn når du er ute med maskinene på jorden. Fuglene må få muligheten til å tilpasse seg. Jeg sprer møkk med slangespreder. På denne tida er det

egg eller små unger i reirene. Før jeg sprer ut møkka, setter jeg bøtter over reirene og løfter slangene over. Etterpå tar jeg bøttene vekk, og samtlige fugleunger er redda. Rundt 20. juni starter siloslåtten. Da er vipeungene store, nesten flyvedyktige. Når jeg kjører ut på enga med slåttestyret tar jeg hensyn til ungene og venter en stund til mora får flyttet ungene vekk fra støyen. Går jeg ut av traktoren varsler mora og ungene trykker, og da blir de vanskelige å finne.

Noen ganger oppdager jeg vipeunger som løper foran traktoren. Da går jeg ut og løfter dem til side. Dette er viktig da skiveslåmaskina kjøres raskere enn vipeungene klarer å løpe. Jeg vet enda ikke at jeg har drept noen vipeunger. Enda jeg har drevet som bonde i 40 år. Det

*“Det er fantastisk å oppleve vårkveldene
når vipene flagrer over jordene!”*

Lasse Asbjørn Tvedt - bonde og fuglevenn

Vipeungene klarer seg godt på jordene til Lasse Asbjørn Tvedt.

Fotografier: Roar Solheim

er jo en stor glede å se vipeungene på vingene.

I 2015 hadde vi ekstremt kaldt og dårlig vær i hekkesesongen. Da var det 15 vipereir på gården. Rugging og klekking gikk bra, men ingen unger kom på vingene. Omkring en fjerdedel av vipene startet opp på ny, det var bedre vær, og disse fikk fram flere unger. Det er en del vipepar som også hekker på nabo-eiendommene her, men det virker nesten som om vipene har forstått at det lønner seg å hekke på gården min.

Har du andre fugler på gården?

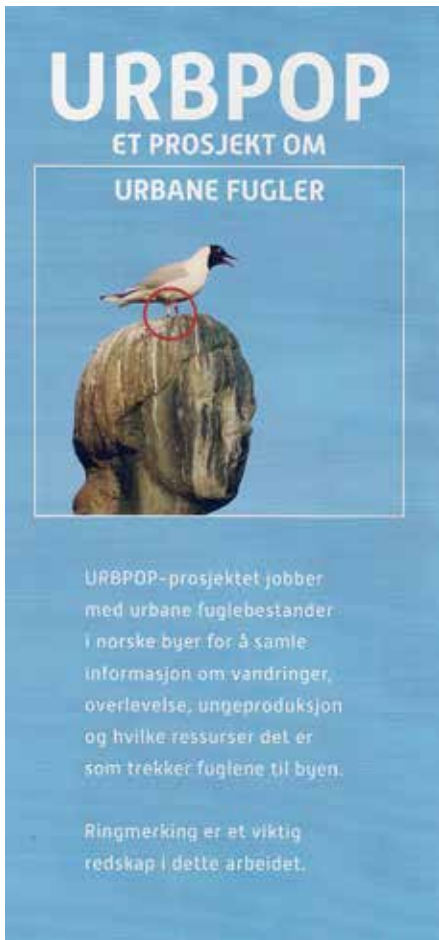
Ja, jeg har en stor låvesvalekoloni her. Jeg lar noen dører stå åpne slik

at svalene kommer seg inn. Det er en fornøyelse å komme inn på låven om morgenen og høre konserten som møter meg. I mange år hadde vi også en stor taksvalekoloni på gården. Men av en eller annen grunn kom det ingen svaler tilbake sommeren 2004.

Jeg forer fuglene, og på brettet har jeg som de fleste andre mange meiser. Det som kanskje er spesielt her med vårt klima, er at jeg gjennom hele vinteren har både svart-trost og rødstrupe på brettet. Gjerdesmetten har også tilhold året gjennom i noen steinmurer på gården. Den trekker ofte inn på låven der den finner insekter og småkryp i høyet.

For omkring 10 år siden begynte heiloen å hekke her på gården. Den «spiller» mye og det er fint å høre på. Den får fram unger hvert år, men jeg skjønner egentlig ikke hvor reirene ligger. Heiloen er en trivelig fugl. Jeg må også nevne at rugda trekker over gården, og enkeltbekkasinens mekrelyder er noe vi stadig hører.

Jeg er glad for å være bonde. Jeg blir ydmyk når jeg ser hvordan dyr og fugler kjemper for å overleve. Det er fantastisk å oppleve konserten i vårkveldene når vipene flagrer over jordene og heiloen spiller, sier Lasse Asbjørn Tvedt.

Se nærmere på fuglene i byen

I 2011 startet Morten Helberg et prosjekt for å skaffe mer kunnskap om måker som holder til i byer i Norge. Prosjektet fikk navnet URBPOP, forkortelse for betegnelsen URBane POPulasjoner. Gjennom dette prosjektet håper han å få mer kunnskap om fuglenes overlevelse, helsetilstand, vandringer, bestands-tilknytning og fuglenes individuelle strategier. Han sier til Fuglevennen at det også er en målsetning at prosjektet skal kunne gi informasjon om fuglene til publikum. Dette er kjærkomment, for det er mange som sender inn spørsmål nettopp om fugler i byene våre.

Fuglene ringmerkes, men en del får også en fargering av plast hvor det

er inngravert en kode som består av bokstaver og tall. Denne koden kan som regel leses av på avstand, uten at man trenger å fange inn fuglen. I regi av prosjektet blir flere hundre måker ringmerket hvert år. Det tas da også blodprøver av fuglene. De kan brukes til å analysere fuglenes helsetilstand, og til å kartlegge deres arvemateriale og slektskap.

Det er spesielt merket mange måker i byene Fredrikstad, Moss, Oslo, Arendal, Kristiansand, Mandal, Stavanger, Bergen og Tromsø. Siden prosjektet ble startet i 2011 har det blitt merket til sammen 2159 hettemåker, 3388 fiskemåker, 1572 sildemåker, 3178 gråmåker og 389 svartbaker. De aller fleste er merket som flyvedyktige fugler i alle aldre, men det er også merket en del unger. Noen på hustak og andre typiske urbane lokaliteter, andre på holmer og øyer nær byene. En del andre arter merkes også med fargeringer av andre fugleforskere.

Prosjektet får inn masse rapporter fra både amatører og profesjonelle fuglefolk om avleste fargeringer. Siden starten er det rapportert inn hele 69331 avlesninger i de nevnte byene! Omkring 65 % av alle fugler som merkes med slike fargeringer, blir senere avlest og rapportert. Her kan du bidra hvis du ser en fargermerket fugl. Gå inn på nettsiden www.ringmerking.no/cr/ og følg anvisningene der. Når du rapporterer inn en fugl, er det viktig at du noterer deg både ringens farge og bokstav/tall-koden på ringen. På nettsiden vil du også kunne se hvor

Fargemerket hvitkinngås i Oslofjorden.

denne fuglen er merket og tidligere avlest når du legger den inn med din rapport.

Noen fugler følger de samme trekk-rutene år etter år. Ett eksempel er hettemåken "JON7", som hver vår flyr fra overvintringsområdet sitt i Bergen i begynnelsen av mars, og tilbringer sommeren i Oslo og skjærgården i Bærum I oktober bærer det tilbake til Bergen igjen. Denne fuglen er en nokså urban måke både sommer og vinter, og dette er forholdsvis vanlig. Andre skifter stadig oppholdssted. De urbane sildemåkene ser ut til å gjøre som andre sildemåker, de trekker til den iberiske halvøy og Nord-Afrika. Går man i Gjestehavna i Kristiansand er det ikke helt uvanlig å se en sildemåke med fargering J5LT. Denne er merket her som voksen, og ble observert på en norsk tråler utenfor Nouadhibou i Mauretania. Masse norske sildemåker trekker til samme sted vinterstid, gjerne for å beite på sardiner.

En sildemåke får fargering (høyre). Mens sothøner (under) har grønne fargeringer, får hettemåker hvite ringer med sort skrift. Under til høyre: Hettemåka "JON7".

Foto: Morten Helberg.

Foto: Kjell Isaksen.

Foto: Kjell Isaksen.

Foto: Carsten Lomte.

Dette bør du gjøre når du oppdager en ringmerket fugl

Både svarttrosten og hvitkinngåsa har en metallring på ett av beina. Ringene har påskrevet en adresse og et nummer, men det er vanskelig å lese av nummeret på de frittlevende fuglene.

Fuglevennen får mange forespørsler om hva en skal gjøre hvis en ser en ringmerket fugl. Fugler ringmerkes fordi ornitologer og forskere vil følge enkeltindivider for å se hvor gamle de blir, hvor de trekker osv. Alle rapporter om ringmerkede fugler er derfor verdifulle, men det er viktig at ringnummer avleses korrekt. DET er som regel svært vanskelig på en frittlevende fugl, og

derfor er det ikke mye du kan gjøre hvis du ser en fugl med metallring på beinet. Ser du en *fargemerket* fugl kan du derimot som regel også lese av en bokstavkode og rapportere om funnet (se foregående sider).

Tidligere ble fugler ringmerket ved to sentraler i Norge: *Zoologisk Museum i Oslo* og *Stavanger Museum*. I dag er all ringmerking lagt under

Stavanger Museum, men fremdeles brukes en del av de gamle ringene fra Zoologisk Museum i Oslo. På disse står det: *Zool Museum Oslo Norway*. Men de fleste norske fugleringer bærer i dag påskriften *Stavanger Museum Norway* samt et tall. Fugler merket i andre land har egne, nasjonale adresser.

Funn og avlesninger av ALLE disse ringene skal du rapportere til:

Ulike ringstørrelser fra minste (fuglekonge) til største (svaner).

Fotografier s. 24-25: Roar Solheim.

Ringmerkingsentralen,
Museum Stavanger,
Muségt. 16, 4010 Stavanger
Mobil: 407 28 395

E-post:
birdringing@museumstavanger.no

Eller du kan gå direkte til nettsiden:

[www.museumstavanger.no/
museene/stavanger-museum-
naturhistorie/ringmerkings-
entralen/](http://www.museumstavanger.no/museene/stavanger-museum-naturhistorie/ringmerkingsentralen/)

Død fugl med ring

Hvis du finner en død fugl som er ringmerket, lik den unge hønehauken til venstre, bør du lese av både adressen og ringnummeret. Hvis du kan, er det også av stor verdi dersom du kan ivareta den døde fuglen inntil du har fått kontakt med ringmerkingssentralen eller et annet naturhistorisk museum. Merkede fugler har nemlig stor vitenskapelig verdi. Pakk den inn i en eller flere plastposer og frys den ned. IKKE klipp av foten med ringen for å ta denne av, men la ringen sitte fast på fuglens bein. Skriv ned dato og sted for funnet, samt ditt eget navn på en papirlapp og legg dette i plastposen.

Dersom du ønsker å få den døde fuglen utstoppet, må du kontakte en autorisert taksidermist (preparant). Han vil ha oversikt om du kan beholde fuglen, eller om det må søkes om tillatelse fra Viltfondet ved Miljødirektoratet for å beholde den. Alt fallvilt tilhører i utgangspunktet Viltfondet, og myndighetene har rett til å avgjøre om døde fugler (og pattedyr) skal brukes i vitenskapelig øyemed.

Byduer med fargeringer av plast

Tamduer og brevduer merkes ikke av fugleforskere, men av dueeierne selv. De har som regel ringer med et farget plastbelegg utenpå. Slike ringer skal du IKKE rapportere til Ringmerkingssentralen. Finner du en slik due, må du forsøke å få kontakt med *Norges Brevdueforbund*. Sjekk nettsiden:

www.brevduesport.no

Typiske brevdueringer. Bilde hentet fra Internett.

Så gamle blir fuglene

Ett av spørsmålene ringmerking kan gi svar på, er hvor lenge fuglene lever. Alle de nordiske landene har nå publisert egne bøker med oppsummering av resultater fra ringmerking gjennom mer enn 100 år. Her er aldersrekorder som er registrert for en del utvalgte arter i Norge, Sverige og Finland. Tallene angir tiden i år og måneder fra fuglen ble merket til den ble gjenfunnet eller kontrollert levende (uthevet skrift). Fra Finland er også antall dager oppgitt.

	Norge	Sverige	Finland
Smålom	-	23 - 7	14 - 4 - 1
Storskarv	16 - 6	20 - 4	11 - 9 - 4
Gråhegre	19 - 2	28 - 4	10 - 9 - 9
Knoppsvane	17 - 7	25 - 3	18 - 6 - 13
Sangsvane	-	25 - 1	24 - 1 - 23
Grågås	15 - 4	25 - 9	11 - 2 - 10
Stokkand	11 - 10	23 - 3	19 - 0 - 15
Ærfugl	21 - 6	28	28 - 7 - 29
Vepsevåk	23 - 9	27 - 11	15 - 10 - 17
Havnørn	21 - 0	32 - 8	30 - 6 - 10
Musvåk	10 - 9	23 - 9	17 - 10 - 11
Kongeørn	13 - 0	32	27 - 10 - 20
Fiskeørn	20 - 0	24 - 9	26 - 11 - 19
Trane	3 - 5	24 - 3	17 - 2 - 25
Tjeld	32 - 2	31 - 8	23 - 11 - 10
Vipe	12 - 8	15 - 3	14 - 4 - 5
Myrsnipe	24 - 0	22 - 1	18 - 8 - 14
Lappspove	20 - 5	26 - 10	-
Hettemåke	26 - 8	28 - 11	30 - 8 - 0
Gråmåke	33 - 10	31 - 8	32 - 10 - 21
Svartbak	20 - 4	26 - 6	32 - 9 - 21
Rovterne	-	30	27 - 11 - 17
Makrellterne	25 - 0	29 - 9	33 - 7 - 24
Lomvi	19 - 0	43	34 - 11 - 12

Ærfugl - 28 år

Kornkråke - 21 år

Svarttrost
- 17 år

Hubro - 27 år

Stær - 23 år

Gråspurv
- 16 år

	Norge	Sverige	Finland
Hubro	19 – 6	27 – 4	27 – 11 - 22
Kattugle	13 – 9	20 – 11	22 – 5 - 6
Tårnseiler	15 – 2	21 – 1	16 – 0 - 26
Flaggspett	7 – 11	12 – 8	10 – 9 - 5
Linerle	6 – 0	10 – 3	7 – 11 - 14
Fossefall	10 – 4	10 – 4	10 – 1 - 5
Rødstrupe	5 – 4	10 – 8	11 – 4 - 8
Svarttrost	8 – 6	17 – 2	9 – 2 - 15
Måltrost	12 – 7	13 – 4	13 – 7 - 16
Løvsanger	6 – 10	8	6 – 9 - 19
Svarthvitfluesnapper	8 – 3	7 – 11	10 – 10 - 13
Løvmeis	7 – 5	13 – 2	-
Kjøttmeis	10 – 6	10 – 6	9 – 2 - 5
Nøtteskrike	10 – 6	16 – 11	13 – 8 - 3
Skjære	14 – 11	15 – 2	18 – 10 - 28
Kornkråke	10 – 10	21 – 10	12 – 10 - 22
Kråke	16 – 3	16 – 9	17 – 1 - 2
Ravn	23 – 3	20 – 6	20 – 4 - 21
Stær	23 – 1	17	14 – 4 - 16
Gråspurv	3 – 8	16 – 3	9 – 7 - 6
Bokfink	11 – 3	11 – 3	10 – 23 - 29
Grønnfink	10 – 9	10 – 4	8 – 11 - 10
Dompap	6 – 9	12 – 6	6 – 11 - 28

Løvmeis
- 13 år

Dompap
- 12 år

-: Arten finnes ikke i landet, eller er ikke gjenfunnet i landet.

Meisene i tilbakegang

Vinterens hagefugltelling viste negative utslag for en del arter etter den kalde våren i 2015, hvor mangel på larver og insekter førte til dårlige hekkeresultater.

Fotografert s 28-29, Roar Solheim.

Meisene har gått kraftig tilbake siden forrige hagefugltelling, og svartmeisen har gått sterkest tilbake i utbredelse.

Til tross for stor deltagelse, viste årets hagefugltelling det laveste gjennomsnitt av fugler per foringsplass siden vi startet tellingen i 2008. Verst var resultatet for meisene, som viste tydelig tilbakegang fra tidligere tellinger.

NOF mottok rapporter fra 6507 foringsplasser i årets telling, som til sammen registrerte 337388 fugler. Vi regner med at omkring 15000 personer var involvert i tellingen. Vi retter en stor takk til alle dere som deltok! Vi fikk bred pressedekning i forkant av tellingen, og på selve tellehelgen valgte både NRK og TV2 å presentere dette som en nyhetssak på TV i beste sendetid.

Hva skjer med meisene?

Meisene hadde sitt dårligste år i Hagefugltellingens historie. Kjøttmeis, som er vår vanligste fugl ved foringsplassene, hadde en tilbakegang på 16 % i forhold til året før. Av de andre meisene var det granmeis som fikk den verste smellen etter kjøttmeis, med en nedgang på antall individer per hage på 11 % i forhold til fjoråret. Ser man kun på utbredelsen (antall hager) var det svartmeis som hadde den mest dramatiske tilbakegangen. Den ble kun funnet i 18,8 % av hagene, hvilket er det dårligste resultatet for arten noensinne. Også spettmeis gikk tilbake etter mange år med framgang.

En ting er fjorårets elendige hekkesesong, noe annet er at kjøttmeis sammen med de tre skogsmeisene granmeis, svartmeis og løvmeis har vist negativ utvikling over lang tid. Kjøttmeisen hadde 11 fugler i gjennomsnitt per foringsplass da vi begynte disse tellingene for ni år siden, i år er den nede i 7,5 individer, etter jevn nedgang i alle år. Utbredelsen av kjøttmeis, tross årets nedgang, må sies å være relativt stabil. Derimot er bekymringen større for utbredelsen av de grå skogsmeisene som viser en til dels markant nedgang på de årene NOF har gjennomført Hagefugltelling.

Mye finkefugl

Det ble rapportert mye finkefugl under årets telling, men det var store regionale forskjeller. Sør-Norge, og i særdeleshet Vestlandet, hadde rekordforekomster av både grønnsisik og bjørkefink. Dette kan en mann i Skjolden i Luster kommune (Sogn og Fjordane) skrive under på, ettersom han under tellingen hadde besøk av en stor flokk på ca. 300 fugler, det meste grønnsisik. I tillegg hadde han 38 bjørkefinker. Også gråsisik hadde et godt år generelt i Sør-Norge, mens dompap var spesielt godt representert på Østlandet. Slike svingninger er helt vanlig for finkene, som gjerne beveger seg over store områder utenfor hekketiden. Frøsetting på de forskjellige artenes favoritt-trær styrer også deres opptreden regionalt i Norge.

Grønnfinken fikk en etterlengtet opptur etter mange problematiske år. Denne tidligere svært tallrike hagefuglen har i en årrekke slitt med sykdom, men årets tall kan tyde på at vinterbestandene nå er på rett vei. Arten hadde en betydelig framgang i hele landet, bortsett fra i Nord-Norge. Arten ble påvist i 40 % av hagerne i år, og det er den beste forekomsten siden 2012.

Kjøttmeisen «vippet av pinnen»

Rogaland hadde i år større utbredelse av svarttrost enn av kjøttmeis! Det har aldri forekommet tidligere at kjøttmeis har blitt skjøvet ned fra førsteplassen i noe fylke de ni årene tellingen har vært gjennomført. Det milde og til dels snøfattige klimaet på Vestlandet får mange svarttroster til å overvintre der. Det må legges til at svarttrost i år var til stede i alle landets fylker under tellingen siste helga i januar, noe mer overraskende er at dette også var tilfellet for gråtrost.

Spettmeis og kjernebiter var overhode ikke representert i Nord-Norge. Men som eneste landsdel hadde de registreringer av jaktende haukugle ved seks foringsplasser. Som tidligere kan Finnmark «skryte» av å være eneste fylke med lappmeis, registrert på 10 % av foringsplassene i et antall av 37.

Alltid noen sjeldenheter

Som vanlig dukker det opp noen sensasjoner under Hagefugltelling. Snur man artslista på hodet så finnes det en del interessante observasjoner. Årets «bomber» var to gjester som normalt hører hjemme i Asia. Det var en hvithodepurv som ble observert på en foringsplass i Ullensvang, Hordaland. Arten er observert færre enn 20 ganger i Norge fra før. En forings-

Grønnfinkene er om sider på vei opp igjen i antall.

Hagefuglene i tall 2016

Art	% Hager	Antall fugler	Art	% Hager	Antall fugler		
1) Kjøttmeis	94	6118	47120	6) Grønnfink	40	2659	25627
2) Blåmeis	81	5334	29509	7) Spettmeis	36	2391	5187
3) Skjære	73	4807	19284	8) Gråspurv	36	2366	30322
4) Svarttrost	48	3139	10418	9) Rødstrupe	31	2041	3336
5) Dompap	41	2691	17499	10) Pilfink	30	2008	19340

plass på Tynset i Hedmark fikk besøk av en svartstrupetrost. Arten er meget sjelden i Norge, med færre enn 40 observasjoner gjennom tidene.

Ti på topp

I tabellen over ser du artene, hvor mange hager arten ble funnet i (prosent og antall) og antall individer som ble meldt inn fra 6507 foringsplasser som det ble rapportert fra under vinterens hagefugltelling.

På nettsiden www.fuglevennen.no finner du flere detaljer om hagefugltellingene fra hele landet.

Slik ser svartstrupetrosten ut.

Envinget skjære

Foto: Roar Solheim.

Hei,

I fjor vår oppdaget vi at det var kommet en skjæreunge i hagen vår. Det spesielle var at den hadde bare en vinge. Ikke vet jeg om den var født slik eller om den var blitt skadet av et eller annet dyr. Vi trodde at den kom til å dø ganske fort, så jeg vurderte å avlive den, men det ville ikke min kone ha noe av, så det droppet jeg. Det var faktisk ganske artig å følge den. Min kone la ut mat til den og den spiste seg snart ganske stor. Det jeg synes var artigst var at den hadde 2-3 «livvakter» som kom til unnsetning hver gang en fare dukket opp. Det kunne være andre skjærer eller kråker som var etter den. Til og med når vi nærmet oss kom «hæren» dens og holdt seg i nærheten av den. Men en gang på høstparten ble den plutselig borte. Vi regnet med at den var tatt av en katt, for dem er det mange av i

nabolaget. Men så dukket den plutselig opp igjen i slutten av februar, i full vigør, helt inne på trappa. Da kona gikk ut for å gi den mat dukket livvaktene også opp igjen. Det jeg jo lurer på er hvordan den klarer å overleve en hel vinter på bakken (her var det 25 kuldegrader en hel uke i strekk)? Og så lurer jeg på hvordan dette skjæresamfunnet fungerer? Er de så sammensveiset at de virkelig kan passe på hverandre på denne måten?

Reidar Storm-Jansen

Naturopplevelser

Hvis du har hatt en opplevelse i naturen som du gjerne vil dele med andre fuglevenner, så kan du sende den hit. Fugler, pattedyr, insekter, eller hendelser som har gjort et inntrykk på deg, hører vi gjerne om.

Fuglevennen tar i mot tekst, bilder og tegninger.

En skjæreunge på bakken er ganske forsvarsløs for den kan fly. Det er en ekstra stor bragd å overleve en hel vinter med bare én vinge. Skjæreungen på bildet har imidlertid begge vingene i behold.

Dette var en veldig spesiell observasjon, men den demonstrerer bare hvor ufattelig godt noen fugler og pattedyr kan klare å overleve, selv med store handicap. Det bør mane til forsiktighet med å skulle avlive ethvert individ som ser skadet eller avvikende ut. Veldig morsomt at denne fuglen har klart seg. Skjærer finner oftest mat på bakken, så flyvingen kan nok en skjære klare å overleve uten. Størst fare er det dersom et rovpattedyr dukker opp (katt, rødrev), og skjæra ikke klarer å lette fra bakken. Det mest spesielle med historien er de øvrige kråkefuglene. Som regel kan andre artsfrender eller andre kråkefuglarter gå løs på og bakke livet av en fugl som er skadet eller viser avvikende oppførsel. Så her må det ligge noe spesielt bak denne gruppeoppførselen. Kanskje er de andre skjærene kullsøken som hjelper et familiemedlem.

Red. ann.

Stokkender spiste storsalamandere

Fotografier: Anita Elfstrand.

Tre svært uvanlige og sjeldne bilder av stokkenders næringsøkadferd. Det er tydelig å se at fuglen spiser storsalamandere.

En ettermiddag den 24. april i 2015 gikk jeg en tur i Gjelleråsmarka nær serveringsstedet Liastua. Det går en bratt skråning ned fra dette stedet, til et lite tjern. Jeg gikk ned dit for å se om det var noe jeg kunne ta bilde av. Da jeg kom ned til tjernet var det to stokkand hanner der, som dukket veldig ivrig. Jeg så at de spiste det de fikk tak i. Jeg hadde med meg en Canon 300 mm telezoom, og da jeg så på endene gjennom denne oppdaget jeg til min store forskrekkelse at de spiste salamandere. Min første tanke var at dette måtte være uvanlig, og sendte bildene til Gjelleråsmarkas venner. De hadde heller aldri sett noe lignende, og videreformidlet bildene til zoologen Jeroen van der Kooij i Nittedal. Han sendte meg et svar, og kunne fortelle at denne adferden til stokkendene aldri var blitt dokumentert før. Han kunne også fortelle at dette dreide seg om storsalamander, både hunner

og hanner. I følge ham var denne lokaliteten for storsalamandere ikke kjent av forvaltningsmyndighetene. Jeg fikk vite at tjernet het Liatjern. Bildene er tatt med noen minutters mellomrom, og samme dag.

*Med vennlig hilsen
Anita Elfstrand, Oslo*

Stokkender er kjent for å spise både plantekost og animalsk føde som insekter og krepsdyr. Under bestemte deler av året kan slike småkryp utgjøre mer enn 60% av stokkendenes diett. Salamandere er imidlertid ikke nevnt som stokkandkost i større fugleverk, så dette er nok et høyst uvanlig og spesielt tilfelle.

Red anm.

Stor kikkertbutikk på nett

Nikon Sportstar 8x25

Vi har et parti av lomme-kikkerten til svært god pris. Lett og rimelig håndkikkert.

NÅ kr 839

Nikon Prostaff 3 - Nyhet

Lette og rimelige allround-modeller med god optikk. Vanntett og robust.

Prostaff 3s 8x42 - kr 1390
Prostaff 3s 10x42 - kr 1490

Nikon Monarch 5 - Bestselger

Nikons allroundmodell med god optikk som er vanntett og har god nærgrense.

Monarch 5 8x42 - kr 2699
Monarch 5 10x42 - kr 3185

Monarch 7 - Stort synsfelt & god optikk

Monarch 7 har ED-glass og betydelig bedre optikk enn standard Monarch modeller. Spesielt stort synsfelt.

Monarch 7 8x42 - kr 4490
Monarch 7 10x42 - kr 4990

2,5 m
nærgrense

Nikon teleskoppakke med stativ

Robust vanntett økonomimodell med normalglass. Til fuglekikking, felt- og terrassebruk. Bildegjengivelsen har god oppløsning og fargegjengivelse. Okularene gir skarpt bilde og høy synskomfort.

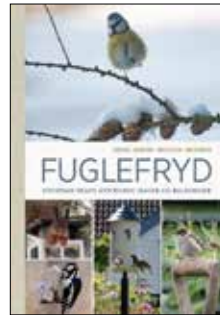

Prostaff 5 - 82 mm teleskop
Teleskophus, 20-60x zoom og
Manfrotto 294 stativ med/videohode
(anbefalt 7150)
Nå kr 5990

Fuglefyrd i hagen

Flott illustrert bok som bringer oss tett på fuglene. Forteller på inspirerende vis hvordan du best kan skape en fuglevennlig uteplass. Mange spennende løsninger for å få mer liv i hagen, og blir årets gave til alle hagefugleskere!

NY BOK - Pris kr 349

Norske fugler i byer og tettsteder - NY

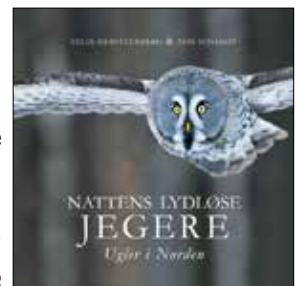
"Høytaler-bok" med de 43 vanligste artene. Det vil si 99 % av de fuglene man ser og hører i tettbygde strøk. Boka for deg som har lyst til å bli litt kjent med dine bevingede naboer i hager, parker og boligstrøk.

Pris kr 369

Nattens lydløse jegere

Ny praktbok med alle ugle som lever i Norden. Gjennomillustrert med mengder av flotte bilder av alle artene i ulike miljø. Boka er laget av de prisbelønte naturfotografene Felix Heintzenberg og Tom Schandy.

NY BOK - Pris kr 398

T-skjortemotiv fra Harlequin

Bomullskjorter av høy kvalitet (190g/m²) og matchende farger.

Se flere motiver på våre nettsider!

1. Hubro S-XXL	kr 228
2. Ugler S-XXL	kr 228
3. Blåmeis, 2-14 år	kr 178
4. Orangutang, 2-10 år	kr 178

1
Ny

2

3

4

Ny

Plysfugler med "ekte" sang

Populære i skole og barnehage

Våre søte fugler i plysj er ikke bare naturtro og gjenkjennlige. De låter også som originalene! Plysfuglene synger når du klemmer på dem, og låten du hører er "ekte" opptak fra naturen. Dette er gaven som kan lære barn å gjenkjenne sangen til våre mest kjære sangfugler. Fuglene er ca 15 cm lange. Vi kan tilby mer enn 40 ulike arter.

De mest populære fuglene er:

Pris kr 99 pr. stk.

3 stk kr 250 + frakt

Svarttrost, kjøttmeis, dompap, blåmeis
stokkand, gråspurv, gjøk og rødstrupe

Fuglekasser av tre

Trivsel og færre insekter i hagen!

Ønsker du ikke å bruke tid på å snekre fuglekasser selv, kan du kjøpe dem fra oss. Vi fører fire størrelser opp til dimensjonene som kattugle og kvinand krever. Kassene er oljebehandlet og har solide tykke bord. De kan males for dem som ønsker det. Vi selger også løse beslag til å verne om inngangshullet.

At kassene er solide, medfører at de blir tunge. Med de temmelig stive transportkostnadene blir frakten desverre betydelig. Om du bestiller mer enn én kasse blir fraktkost en del redusert pr. kasse.

32 mm hull for fluesnapper og meiser kr 150

50 mm hull for stær kr 160

80 mm hull for kaie/perleugle kr 360

110 mm hull for kattugle/kvinand kr 400

Beslag av metall til inngangshull kr 20 pr stk (10 for kr 100)

Boliger som gir mer liv i hagen

Pinnsvinhule - Pris kr 348

Pinnsvinhuset er designet for å være en attraktiv bolig for pinnsvin. Hulen har en rustfri stålramme og et vanntett tak med en naturlig finish. Huset glir naturlig inn i hagen.

Humlekasse - Pris kr 348

I våre ynglekasser for humler kan du hjelpe humlene med et trygt hjem, men også mus kan benytte kassen. Avtagbart lokk for inspeksjon. Settes ut tidlig om våren.

Hus - solitære bier - Pris kr 269

Kube utformet for å tiltrekke solitære bier. Et interaktivt insekt habitat konstruert i holdbart FSC tømmer med individuelle celleskuffer som kan åpnes for inspeksjon/renhold.

Solide kasser i betongtre

Kassene fra Schwegler som er laget av trettiblandet betong, tåler angrep fra spettefugler og lignende mye bedre enn våre vanlige trekasser, og har betydelig lengre levetid, og derfor ikke så kostbare, selv om prisen er høyere. Kassene passer fint i hage og bymiljøer, og er meget enkle å henge opp. Schwegler leverer i tillegg en rekke andre spesialkasser for svaler, tårnseiler, flaggermus m.m. Ta evt. kontakt for tilbud.

32 mm hull for fluesnapper og meiser kr 300

50 mm hull for stær kr 395

Dobbelthull (spurvekasse) kr 450

Låvesvalereir (skål) kr 250

Taksvalereir (dobbel) kr 390

Følg med på livet i din egen fuglekasse!

Ferdigmonterte sett med fuglekasse og kamera til å plugge rett i din egen skjerm

Våre fuglekasse-kamera-kit inneholder alt du trenger for å følge med hva som skjer i dine egne fuglekasser, slik som reirbygging, egglegging, ruging, klekking og ungemating.

Vi tilbyr en rekke forskjellige sett, klare til bruk. Mest solgt er fuglekasse med HR fargekamera (700 TVL oppløsning) og lyd. 30m kabel følger med - til å plugge rett i TV'n. Kameraet har IR-lys, som gjør at du kan se hva som skjer om natten.

PC tilkobling og trådløs overføring får du som tilleggsutstyr. "Løse" kamerakit separat tilbyr vi også om du har egen kasse.

Priser for fuglekasse HR kamera-kit m/IR og tilkobling til TV.

m/farge kamera kr 1750

PC-tilkobling tillegg + kr 550

Kun kamerakit + kr 1590

Tillegg for trådløst + kr 2490

Spennende til bruk i skole og barnehage!

Fuglefotografene

Steinar Myhr

Fuglevennen er nå inne i den 13de årgangen. Siden det første nummeret kom ut våren 2004, har vi i redaksjonen vært heldige å få mange viktige bidrag i form av flotte fuglefotografier. Det er spesielt en håndfull fuglefolk som også er dyktige naturfotografer, som generøst har latt Fuglevennen få bruke deres bilder. Bladet ville ikke ha blitt det samme uten disse bildene!

Som en takk og heder til disse fotografene vil vi gjerne omtale dem etter hvert. Her er to av de som har bidratt både tidligere og i dette heftet.

Steinar har nettopp vist lappguleungene bildene av dem selv, og forsøker å få ungene til å se hvor vakre de er!

Morten Kersbergen

Morten Kersbergen (Stavanger) er en Norges ivrigste fuglefolk, som reiser land og strand rundt for å oppleve uvanlige fugler. Han er også en dyktig fuglefotograf, og venter gjerne tålmodig i lange tider i kamouflasjetelt for å fange inn sine motiver. Jæren er ett av hans viktige "jaktområder".

Morten legger ut åte for rovfugler.

Steinar Myhr (Oslo) er en ivrig og tålmodig naturfotograf som ikke går av veien for å vente i flere dager på det rette motivet. Han har fotografert sopper til mange av de viktigste soppguidene i Norge, men også blomster, landskap, kulturhistorie, fugler og pattedyr for å nevne noe. Han koser seg med fotografering i naturen, noe bildet med lappguleungene tydelig viser!

Steinar fotograferer morkler.

NOFs aktivitetskalender april-juni 2016

Våren og forsommeren er travle tider for alle fuglevenner. Det reflekteres i de mange aktivitetene NOF har å by på. Vi håper du også finner en aktivitet som passer for deg! Som vanlig bør man følge med på vår nettbaserte kalender for oppdateringer og supplerende informasjon: birdlife.no/organisasjonen/kalender/.

NASJONALT

22.-24. april

Årsmøtehelg NOF sentralt på Stiklestad i Verdal. Se birdlife.no for detaljer.

28.-29. mai

Fuglenes Dag over hele landet. Se den enkelte avdeling for arrangementer.

ØSTFOLD

Torsdag 28. april

18:30: Lokallagsmøte for NOF Fredrikstad lokallag, i klubbhuset på Øra.

Tirsdag 3. mai

18:30: Lokallagsmøte for NOF Moss og omegn lokallag på Hoppert skole, Jeløy.

Søndag 8. mai

09: Sjøfugltur til Ytre Hvaler. Hvalerfergen «Olava» er innleid og legger ut fra Skjærhalden kl. 09. Turen går til farvannet rundt Heia og Torbjørnskjær, og varer i ca. 3 timer. Kontaktperson: Øivind Lågbu. Påmelding innen 15. april til laagbu@online.no.

Lørdag – søndag 21.–22. mai

Ekskursjon til Getterön i Halland i Sverige. Getterön i Varberg er ett av Sveriges beste fugleområder. Våtmark er den dominerende naturtypen på stedet, og avosett, som hekker med over 100 par årlig, er en karakterart for området. Stedet er svært publikumsvennlig anlagt, med flere kamouflasjehytter, utsiktssteder og ett flott informasjonssenter med butikk og kafé. Det er mulig å overnatte like ved reservatet eller på hotell i byen. Vi garanterer en flott naturopplevelse! Påmelding innen 1. april. Detaljer om overnatting, priser etc. fås ved henvendelse til turlleder Øivind Lågbu, laagbu@online.no.

Torsdag 26. mai

18:30: Lokallagsmøte for NOF Fredrikstad lokallag, i klubbhuset på Øra.

Søndag 29. mai

For 7. vår på rad arrangeres *Fuglenes Dag*, og lokallag og fylkesavdelinger av Norsk Ornitologisk Forening inviterer publikum ut for å bli kjent med sin lokale fuglefauna. I år går turen til Alby på Jeløy. Nærmere informasjon om arrangementet vil bli annonsert i lokalaviser og på blogg-tjenesten Naturnytt Østfold (naturnyttostfold.blogspot.no).

Årets Fugl gravanda er nok i fokus på mange av vårens ekskursjoner i våre fylkesavdelinger og lokallag. Foto: Ingar Jostein Øien.

Tirsdag 7. juni

18:30: Lokallagsmøte for NOF Moss og omegn lokallag, på Hoppert skole, Jeløy.

Lørdag 11. juni

23:30: Nattsangertur. Vi kjører rundt i Råde og Onsøy og lytter etter de artene som bare høres sommernatten til. Fremmøte ved Tomb kirke kl. 23:30. Turlleder: Arve Dyresen (69 33 44 50, adyresen@online.no).

OSLO OG AKERSHUS

Lørdag 23. april

08:30-13: Ekskursjon NOF Nesodden og NOF Drøbak-Frogn lokallag: Gravandturl til Bunnefjorden. Tur for å studere fuglelivet i de mange grunne buktene og dammene i Bunnefjorden, og de rike løvskogene rundt. Området er rikt på vannfugl, og vi forventer å se *Årets Fugl 2016*, gravand. Vi drar innom Nettet, Rundvoll, Sölbukta og Hasledammen. Fremmøte: Slora bussholdeplass / parkeringsplassen ved Solbukta. Turledere: Kristoffer Bøhn (97 61 92 11) og Per Morten Groth (95 78 56 89).

Søndag 1. mai

05-08: Ekskursjon NOF OA: Et annerledes Oslo – fuglekikking i Frognerparken. Oslos grønne lunger huser et yrende fugleliv. Når byens menneskelige aktivitet våkner til liv for dagen merker vi ikke så mye til den levende naturen. Fra åttetiden er det storbyens larm som gjør seg gjeldende. De første morgentimene etter soloppgang er det imidlertid naturens rushtid. Hver park har sin fantastiske friluftskonsert av fuglelyder. Ornitologene Håkan Billing og Atle Qvale tar deg med på en uforglemmelig

naturopplevelse midt i Frognerparken. Her får du oppleve bokfinkens glade trall, løvsangerens vemodige strofer og svarttrøstens melankolske fløyting. Ved gode forhold vil vi se og høre 20–30, ja kanskje helt opp mot 40 ulike fuglearter. Alle de vanlige artene blir forklart. Ta med kikkert hvis du har, men det er ingen nødvendighet for å få full glede av denne spennende turen.

Etter turen samles vi på Herregårdskroas uteservering. Fremmøte: Hovedinngangen til Vigelandsparken. Turledere: Håkan Billing (90 06 03 89) og Atle Helge Qvale (91 15 95 12).

Onsdag 4. mai

18-20:30: Ekskursjon NOF OA: Maionsdag til Dælivann. Dælivann i Bærum har et vakkert og egenartet kulturlandskap, og ble trolig kultivert for mer enn 2000 år siden. Hver onsdag i mai besøker vi Dælivann med fokus på fugl i ulike biotoper: barskog, blandingsskog, vann og kulturmark. Turene er først og fremst ment for deg som ikke er så veldig drevne hobbyornitolog og gjerne vil lære mer, men alle kan være med. Fremmøte: P-plassen på Steinsskogen gravlund i Bærum (er skiltet fra rv. 168 mellom Haslum og Bærum Verk). Turlleder: Terje Bøhler (47 90 50 43).

Onsdag 11. mai

18-20:30: Ekskursjon NOF OA: Maionsdag til Dælivann. Se 4. mai for detaljer.

Mandag 16. mai

05-12: Ekskursjon NOF OA: Østensjøvannet. Den næringsrike fuglesjøen midt i Oslos miljøpark. Her kommer vi tett på både vanlige og uvanlige fuglearter, både i og ved vannet. På en normalt bra dag på denne tiden av året kan en øvet fuglekikker

registrere mer enn 50 arter. Totalt er det registrert hele 226 fuglearter ved vannet. Turen samkjøres med Østensjøvannets Venner, og vi kommer til å stå med Fugleteltet ved Fugleskjulet kl. 12-15. Fremmøtested: P-plassen i sørøstenden. Tid: 05-09 «Bird-life Pro»; 10-12 familie- og barnetur. Turledere: Håkan Billing (90 06 03 89) og Trygve Danbolt Øygard (41 08 29 86).

Onsdag 18. mai

18-20:30: Ekskursjon NOF OA: Maionsdag til Dælivann. Se 4. mai for detaljer.

Lørdag 21. mai

07-11: Ekskursjon NOF OA: Området rundt Seiersten skanse ved Drøbak er en av Frogns vakreste lokaliteter. Her er både blomsterenger og flott løvskog med ulike sangere og spettearter. Den for Akershus sjeldne dvergfluesnapperen er også registrert her. Rusleturen i Seierstenskogen ender ved kanonbatteriet ca. kl. 11, hvor vi speider etter trekkende rovfugler. Fremmøte: P-plassen ved Frognhallen. Turledere: Ståle Dahlberg (41 79 17 44) og Per Morten Groth (95 78 56 89).

Søndag 22. mai

12-16: Biomangfolddagen på Lilløyplassen. På FNs Biomangfolddag samles alle naturvernforeningene under SABIMA for å tilby en tverrbiologisk dag for hele familien. På Lilløyplassen blir det mange spennende aktiviteter hele dagen! Fugleteltet er på plass med mange produkter. Det blir turer og konkurranser. Fremmøte: Lilløyplassen naturhus. Turleder: Håkan Billing (90 06 03 89).

Onsdag 25. mai

18-20:30: Ekskursjon NOF OA: Maionsdag til Dælivann. Se 4. mai for detaljer.

Lørdag 28. mai

07-16: Arrangement NOF OA: Fuglenes Dag på Nesodden begynner med fugletur i den rike og storvokste Røerskogen. Klokken 10 er turen over, og resten av dagen vies til ulike aktiviteter i Nesoddparken. Vi ser på mating av unger i fuglekasser, hører på den vakre fuglesangen og deltar i rebusløp. Er vi heldige blir det nærkontakt med fugl! Arrangementet er i samarbeid med Miljøhagen, og er spesielt rettet mot barn og barnefamilier. Fremmøte: Nesoddparken. Tid: 07.30-10 fugletur; 10-16 aktiviteter i Nesoddparken. Turledere: Bård Bredesen (90 21 00 82), Jan Erik Røer (*jer@kikkert.no*) og Hans Tjernshaugen (48 04 06 95).

Søndag 29. mai

11-18: Arrangement NOF OA: Fuglenes Dag ved Østensjøvannet, i samarbeid med Østensjøvannets Venner. Ved Østensjøvannet skjer det mye spennende rundt vår stand Fugleteltet. Det blir ringmerking, korte fugleturer, foredrag, testing av kikkerter, salg av litteratur, minikurs, fuglekino, fuglerally, hardcore-quiz og fuglepub på kvelden! Fremmøte: Ved Fugleskjulet på Østensjøvannets vestsida. Turleder: Håkan Billing (90 06 03 89).

16:30-18: NOF OA setter opp *A Birder's Guide to Everything*. Filmen er en del av Fuglenes Dag 29. mai. Fremmøte: Foredragsteltet ved Østensjøvannet, like ved Fugleskjulet. Pris: Kr. 100. Se omtale og

Søndag 1. mai kl. 05 i Frognerparken, Oslo, blir det et yrende liv av fugler og fuglekikkere. Kanskje til og med Sinnataggen vil trekke på smilebåndene? Foto Håkan Billing.

bestill billetter til filmen *A Birder's Guide to Everything* her: <http://nofoa.no/kino>.

Fredag 3. juni

22:30-03: Ekskursjon NOF OA: Nattsangertur i Ås. Turen tar søm vanlig utgangspunkt i Østensjøvann i Ås, hvor myrsanger og rørsanger synger om kapp. Nattergal har glimret med sitt fravær de siste par årene, men kanskje dukker den opp igjen i år? Andre arter som er hørt er elvesanger, gresshoppesanger, sivsanger, åkerrikke og vaktel. Hvis det passer er det også mulighet for å reise inn i Skjmarka for å lytte etter nattravn. Fremmøte: Ås stasjon, parkeringsplassen på vestsiden av sporet, bak taxibua. Turleder: Hans Petter Kristoffersen (90 77 13 38).

Søndag 5. juni

05-09: Ekskursjon NOF OA: Fra Oppegård kirke på Svartskog går vi en lett og fin tur, ca. 8-10 km, i Svartskog landskapsvernområde, hvor vi lytter til fuglesang og observerer fugl. Turen er i samarbeid med Oppegård Turlag. Ta med frokost! Turleder fra Oppegård Turlag er Torbjørn Aas. Fremmøte: Oppegård kirke. Turledere: Håkan Billing (90 06 03 89) og Mariella Memo.

12-16: Arrangement NOF Drøbak-Frogn lokallag: Fuglenes Dag i Drøbak markeres ved Follo museum. Her blir det diverse morsomme og spennende aktiviteter om fugl. Passer for hele familien! Markeringen skjer i samarbeid med Barnas dag, arrangert av Follo museum. Fremmøtested: Follo museum, Belsjøveien 17, 1440 Drøbak. Turleder: Ivar Ruud Eide (90 11 43 24).

Mandag 6. juni

18-21: Ekskursjon NOF OA: Fugletur for funksjonshemmede, ved Østensjøvannet. Kveldstur for funksjonshemmede. Vi beveger oss i rullestolhastighet ved den næringsrike fuglesjøen, midt i Oslos miljøpark, og følger med på alt av spennende fugler som kan dukke opp i hekkesesongen. Her kommer vi tett på både vanlige og uvanlige fuglearter, både i og ved vannet. På en normalt bra dag på denne tiden av

året kan en øvet fuglekikker registrere mer enn 50 arter. Totalt er det registrert hele 226 fuglearter ved vannet. Turen er i samarbeid med Norges Handikapforbund. Turledere: Håkan Billing (90 06 03 89) og Bjørn Harald Rinden (93 42 34 35).

Fredag 10. juni

20-08: Ekskursjon NOF OA: Spennende nattsangertur til Håøya. Vi tar båt over fra Drøbak gjestehavn og legger til ved Håøyas østre sørsida. Fra det gamle kaianlegget går vi opp den gamle militære veien som slynger seg opp til første eller andre platå. NB: Bratt stigning. Hvis du ikke overnatter settes det opp en hjemtur kl. 02. NB! Turen har begrenset deltakerantall grunnet blant annet båtskyss tur/retur. Fremmøtested: Havna i Vindfangerbukta, Drøbak. Pris: Kr. 200 og kr 150,- for medlemmer. Tidsfrist påmelding onsdag 8. juni. Turledere: Håkan Billing (90 06 03 89) og Kjetil Moe (*kjetil@dknett.no*). Påmelding her: <http://nofoa.no/aktiviteter/777>.

Visste du at NOF tilbyr avtalegiro?

Vi anbefaler alle medlemmer om å benytte seg av avtalegiro for å betale medlemskontingenten til NOF. Det er både enkelt og miljøvennlig, og så unngår man irriterende purringer. Let opp «Norsk Ornitologisk Forening» i din nettbank, og inngå en avtale om avtalegiro med oss. Hvis du inngår en slik avtale vil denne tas i bruk ved fakturering av neste års medlemskontingent.

Søndag 12. juni

05-08: Ekskursjon NOF OA: Fuglesangtur Frogn kirke. Morgentur i skogen og speiding utover jordene. På denne tiden kan nesten hva som helst dukke opp. Er vi heldige får vi høre nattergalen synge på nattens siste strofer. Vi får nok høre gulsanger også, og kanskje til og med rosenfink. Fremmøte: Parkeringsplassen ved Frogn. Turledere: Ståle Dahlberg (41 79 17 44) og Per Morten Groth (95 78 56 89).

Fredag 17. juni

21-05: Ekskursjon NOF OA: Nattsangertur i kano langs Leira. Vi beveger oss lydløst medstrøms fra Leirsund. Vi passerer både Holmen og Lølsen naturreservat, og foruten nattsangere er det store muligheter for å se bever. På samme tur tidligere år har det blitt observert eller hørt vaktel, myrsanger, busksanger, sivsanger, rørsanger, gresshoppesanger, nattergal og mer enn 40 bever. Turen begynner ved Leirsund, og ender ved Tangen brygge i Nylandsvegen. Vi koordinerer transporten mellom start- og endestedet. Fremmøte: Tangen brygge. Pris: Kr. 595,- / kr. 395,- for medlemmer. Tidsfrist påmelding tirsdag 31. mai. Påmelding her: <http://nofoa.no/aktiviteter/779>. Turleder: Håkan Billing (90 06 03 89).

HEDMARK

Torsdag 21. april

18-21: Møte NOF Hamar lokallag: utemøte Flomdammen på Starene, v/ veien.

Lørdag 23. april

08-13: Ekskursjon NOF Hamar lokallag: tur til Strandsjøen og Gjesåsjøen i Åsnes. Oppmøte: Haugs bilsenter (Shell). Brit Rennemo (90 23 36 51).

Torsdag 28. april

18-21: Møte NOF Hamar lokallag: utemøte Flomdammen på Starene, v/ veien.

Tirsdag 3. mai

17-21: Ekskursjon NOF Elverum lokallag: våtmarkstur i Solør. Oppmøte: Skogmuseet Elverum. Tur for å se etter våtmarksfugl med Per Lian som turleder (48 02 46 16).

Torsdag 5. mai

18-20:30: Møte NOF Hamar lokallag: utemøte Espern.

Torsdag 12. mai

18-20: Møte NOF Hamar lokallag: utemøte Espern.

Torsdag 19. mai

18-20:30: Møte NOF Hamar lokallag: utemøte Espern.

Lørdag 21. mai

07-11: Ekskursjon NOF Hamar lokallag: Fuglesangtur til Rotlia. Oppmøte Stange kirke. Kontakt Anders Aanje (93 04 02 97).

09-12: Ekskursjon NOF Elverum lokallag: fuglesangtur med Trond Berg (95 17 72 98). Oppmøte: Matkroken i Hernes.

Torsdag 26. mai

18-20:30: Møte NOF Hamar lokallag: utemøte Espern.

"Poignant,
funny, and
ultimately
winning."
-TIME OUT NY

På Fuglenes Dag 29. mai vises filmen A Birder's Guide to Everything i foredragsteltet ved Østensjøvannet i Oslo. Fuglekino i fugleomgivelser!

Lørdag 28. mai

12-15: Arrangement NOF Hamar lokallag: Fuglenes Dag på Starene feltstasjon. Kontaktperson Trond Vidar Vedum (99 58 44 60).

Fredag- lørdag 10.-11. juni

20-12: Ekskursjon NOF Hamar lokallag: Grillkveld og nattsangertur. Oppmøte ved Starene feltstasjon til felles grilling. Alle tar med egen mat. Vi har grill. Kontakt: Brit Rennemo (90 23 36 51).

Onsdag 15. juni

17-21: Ekskursjon NOF Elverum lokallag: ringmerking av musvåk eller hønsenhauk. Oppmøte: Skogmuseet i Elverum. Turleder Gry Holen (41 61 09 06).

OPPLAND

Søndag 1. mai

08:30-14:30: Ekskursjon NOF Valdres

lokallag: Dokkadeltaet naturreservat i Nordre Land og Søndre Land kommuner, ved elva Dokkas utløp i Randsfjorden. Vi deltar på fugledag i Dokkadeltaet. Felleskjøring fra Valdres Folkemuseum kl. 08:30. Kontaktperson: Brita Siri Nesja (97 18 98 86).

Søndag 29. mai

09: Arrangement NOF Valdres lokallag: Fuglenes Dag på Valdres Folkemuseum. Fuglesangtur på museumsområdet med Rune Rødningen som guide. Stand med informasjonsmaterieill og noen salgsartikler. Kontaktpersoner: Trond Øigarden (95 07 75 58) og Rune Rødningen (99 79 98 00).

Fredag - søndag 10.-12. juni

Ekskursjon NOF Valdres lokallag: Fokstumyra naturreservat i Dovre kommune. Området ble fredet i 1923 og har stor betydning for våtmarksfugler. Forslag til program: Fottur i Fokstumyra og buss til Snøheim ved Snøhetta's fot. Overnatting på hytte med mulighet både for å lage egen

mat eller kjøpe. Detaljer i opplegget avtales mellom deltakerne. Påmeldingsfrist 10. april, til trondoi@online.no. Kontaktperson: Trond Øigarden (mobil: 95 07 75 58).

BUSKERUD

NOF Øvre Eiker lokallag avholder møtene på tirsdagskvelder i Haug menighetscenter, Hokksund. Se <http://nofeiker.blogspot.no/p/dette-skjer.html> for flere detaljer.

Lørdag 30. april

Arrangement NOF Øvre Eiker lokallag: Tårndag på Fiskum v/ Bjørn Tore Bollerud.

Tirsdag 3. mai

Ekskursjon NOF Øvre Eiker lokallag: Rusletur langs Fiskumelva med Rita Horgen.

Tirsdag 10. mai

Medlemsmøte NOF Øvre Eiker lokallag. Flere detaljer presenteres etterhvert.

Fredag 20. mai

10: Ekskursjon NOF Øvre Eiker lokallag: Fellestur til Sirikirke med Botanisk Forening. Start Vestfossen skole kl. 10.

Søndag 22. mai

Arrangement NOF Øvre Eiker lokallag: Tårndag på Fiskum.

Søndag 29. mai

Arrangement NOF Øvre Eiker lokallag: Fuglenes Dag.

Fredag 10. juni

Ekskursjon NOF Øvre Eiker lokallag: Nattsangertur.

Søndag 12. juni

Arrangement NOF Øvre Eiker lokallag: Tårndag på Fiskum.

VESTFOLD

Søndag 1. mai

07:30: Ekskursjon NOF avd. Vestfold: Ekskursjon til Klåstadkilen. Oppmøte på bussholdeplassen i Klåstadkrysset kl. 07:30.

Søndag 29. mai

07: Arrangement NOF avd. Vestfold: Fuglenes Dag på Ilene og Gullkronene. Fuglesangtur i Gullkronene starter kl. 07 fra fugletårnparkeringen. Bemannet fugletårn. Åpen dag på husmannsplassen på Holmen med foredrag, kaffe og vafler.

Fredag 10. juni

22: Ekskursjon NOF avd. Vestfold: Nattravn- og nattsangertur. Oppmøte på parkeringslomma ved Gjennestadvannet kl. 22.

Datoer for «Åpne Dager» på Besøkssenter våtmark Ilene kommer senere.

AUST-AGDER

Søndag 24. april

10-15: Ekskursjon NOF avd. Aust-Agder: Tur til Tromlingene. Sted: Skarestranda, Arendal. Vi håper på fint vær og tar turen til Tromlingene for å se på fugl. Oppmøte på

På forsommernettene er det flere ekskursjoner som skal registrere nattergal (bildet) og andre nattsangere. Foto: Andrew W. Clarke.

Skarestrand kl. 10 (retur ca. kl. 15). Båtskysstur/retur kr. 50,- og kr. 10,- for barn. Ta med redningsvest, niste, drikke og kikkert/teleskop hvis du har. Kontaktperson: Tore Gryting Andersen (90 87 94 93).

Tirsdag 10. mai

18-20: Ekskursjon NOF avd. Aust-Agder: Fuglesangtur, Dømmesmoen. Oppmøte Dømmesmoen i Grimstad kl. 18. Turen tar ca 2 timer og turledere er Kjell Woxmyhr (41 63 91 84) og Helge Venaas.

Onsdag 11. mai

18-24: Ekskursjon NOF avd. Aust-Agder: Fuglesangtur, Høvåg. Oppmøte Høvåg skole, vest i Lillesand, kl. 18. Turen tar ca. 2 timer. Turledere er Jan Michaelsen og Jan Helge Kjølsvedt (97 47 61 09).

Fredag-lørdag 10.-11. juni

21-12: Ekskursjon NOF avd. Aust-Agder: Nattsangertur på Landvik. Oppmøte ved Landvik kirke i Grimstad kl. 21. NOF Kristiansand lokallag inviteres også med på turen. Turleder: Jon Gogstad Thorsen (95 74 93 50).

Fredag-lørdag 17.-18. juni

21-12: Ekskursjon NOF avd. Aust-Agder: Nattsangertur til Åkvågvann, Risør. Nytt på årets program er denne nattsangerturen til Åkvågvann i Risør. Frammøte og parkering ved Sildoddens parkering kl. 21. NB! Stien vi følger er delvis i kupert terreng! Turleder er Egil Eriksen (99 62 36 79).

ROGALAND

Søndag 24. april

11-15: Naturdag på Dyrsnes ved Stokkavannet. NOF har vanligvis en stand sammen med Naturvernforbundet, Mostun våtmarkssenter og Botanisk Forening. Arrangementet er for familier, og vi har for eksempel en aktivitet som går ut på å treffe blink på noen kunstige fugler som finnes i ulike våtmarkslokalteter på Jæren. Premier utdeles – vanligvis en button eller et klistremerke for «Fuglevennen».

Lørdag 30. april

06-08: Ekskursjon NOF Stavanger og omegn lokallag: Fuglesang rundt Mosvannet. Turleder: Øyvind Gjerde. Dette er en vandring rundt Mosvannet for å høre og se på vårfugler. Turen starter ved Mostun våtmarkssenter kl. 06, og varer til ca. kl. 08. Så avsluttes det med frokost utenfor Mostun for de som tar med mat. Arrangementet passer for familier og andre morgenfugler, og man bør ha med kikkert.

Ekskursjon NOF Stavanger og omegn lokallag: Bombetur til Rott. Egenandel. Ta med matpakke og drikke.

Mandag 9. mai

19: Ekskursjon NOF Stavanger og omegn lokallag: Grudavannet eller et annet sted? Oppmøte Vasshus skole kl. 19.

Torsdag 12. mai

18:30: Medlemsmøte NOF Dalane lokal-

lag: Medlemmenes egne bilder og konkurranse. Oppmøte: kl. 18:30 Rådhuset, Eigersund.

Torsdag 19. mai

19: Medlemsmøte og ekskursjon NOF Haugaland lokallag: Møte og lyttetur. Vi møtes som vanlig på Torvastad skole og kultursenter, og etter litt (fugle)sang og prat inne, går vi ut i terrenget på lytting etter syngende fugler! Merk at våre møter nå holdes på nye Torvastad skole og kultursenter. Adresse: Hålandsveien 150. Møterom i 2. etasje, bruk sidedør med inngang fra Arenaen.

Fredag-søndag 20.-22. mai

Ekskursjon NOF Dalane lokallag: Felles-tur til Fyret med overnatting. Lom, jo og dognad!

Søndag 22. mai

12-16: Arrangement NOF Stavanger og omegn lokallag: Fuglenes Dag på Jærmuseet kl. 12-16. Ringmerking og sommerfugler. NOF-stand.

Fredag 3. juni

21: Ekskursjon NOF Stavanger og omegn lokallag: Nattsangertur. Oppmøte Vasshus skole kl. 21. Turleder: Bjørn-Tore Rekve Seim.

HORDALAND

Onsdag 20. april

17:30-19: Ekskursjon NOF Hardanger lokallag: Fuglerusling på Sandvin. Vi vandrer rundt for å sjekke om noen trekkfugler er dukket opp.

Lørdag 23. april

07-16: Ekskursjon NOF Bergen lokallag: Eksingedalen og Bergsdalen. Nå er det spettetid, vi prøver oss på grønnspett, gråspett og hvittryggspett. Er vi heldige treffer vi på fjellvåken i Bergsdalen. Turen starter med oppmøte P-plass Plantasjen, Åsane kl. 07. Turleder: Anders Bjordal (41 67 89 37).

Onsdag 27. april

17:30-19: Ekskursjon NOF Hardanger lokallag: Fuglerusling på Sandvin. Vi vandrer rundt for å sjekke om noen trekkfugler er dukket opp.

Onsdag 4. mai

17:30-19: Ekskursjon NOF Hardanger lokallag: Fuglerusling på Sandvin. Vi vandrer rundt for å sjekke om noen trekkfugler er dukket opp.

Fredag-søndag 6.-8. mai

18: NOF Hordaland arrangerer årsmøte-helg. Eget program og sted blir annonsert.

Tirsdag 10. mai

06-08: Ekskursjon NOF Bergen lokallag: Fuglesangtur til Myrdalsvatnet. Bli med på fuglesangtur før jobb. Oppmøte P-plass ved Myrdalsvatnet. Tipper vi kan få en rundt tyve arter på sang. Ingen påmelding. Turleder: Terje Hansen (92 06 33 31).

Onsdag 11. mai

17:30-19: Ekskursjon NOF Hardanger lokallag: Fuglerusling på Sandvin. Vi vandrer

Mai og juni er tid for nattravn! Foto: Gunnar Numme.

rundt for å sjekke om noen trekkfugler er dukket opp.

Onsdag 18. mai

17:30-19: Ekskursjon NOF Hardanger lokallag: Fuglerusling på Sandvin. Vi vandrer rundt for å sjekke om noen trekkfugler er dukket opp.

Onsdag 25. mai

17:30-19: Ekskursjon NOF Hardanger lokallag: Fuglerusling på Sandvin. Vi vandrer rundt for å sjekke om noen trekkfugler er dukket opp.

19-21:30: Medlemsmøte NOF Hardanger lokallag: Rune Voie viser bilder fra Spania. Sted: Sandvinhytta.

Lørdag 28. mai

05:30-13: Ekskursjon NOF Bergen lokallag: Herdlevær i Øygarden. Skåding etter trekkende sjøfugler. Oppmøte Storavatnet bussterminal kl. 05:30, Turleder Terje Hansen (92 06 33 31).

Søndag 29. mai

08-14: Arrangement NOF Bergen lokallag: Fuglenes Dag på Arboretet og Botanisk hage på Milde. Fuglenes Dag arrangeres sammen med Arboretets dag. Påmelding ikke nødvendig. Ansvarlig: Anders Heien.

Onsdag 1. juni

17:30-19: Ekskursjon NOF Hardanger lokallag: Fuglerusling på Sandvin. Vi vandrer rundt for å sjekke om noen trekkfugler er dukket opp.

lag: Flaggermus – nattens akrobater, ved Per Inge Værnesbranden. Flaggermus er en spennende pattedyrgruppe som ikke så mange kjenner til. Sted: Suhm-huset ved Vitenskapsmuséet i Trondheim.

Søndag 15. mai

Ekskursjon NOF Trondheim lokallag: Dagstur til Innherred. Vi tar en runde og besøker en del lokaliteter i Nord-Trøndelag. På denne tiden kan det ennå være igjen en del rastende kortnebbgjess på Innherred. Ønsker du å bli med, melder du deg på til Andreas Winnem (97 04 23 13, andreas.winnem@gmail.com). Oppmøtested og tid blir avtalt med påmeldte.

Tirsdag 24. mai

17:30: Ekskursjon NOF Trondheim lokallag: Vi går en ettermiddagstur i Lauglolia, hvor vi kan få høre mange av de vanlige sangfuglene i Trøndelag. Hvis vi er heldige, kan vi kanskje få oppleve den uvanlige bøksangeren, som noen år sitter og synger her. Turen starter ved parkeringen ved fugletårnet på Bynes-siden av Gaulosen kl. 17.30. Vi tar værforbehold da regn og/eller mye vind vil gjøre at fuglene holder seg rolige. Ta kontakt med Andreas Winnem ved spørsmål (97 04 23 13, andreas.winnem@gmail.com).

Søndag 29. mai

Arrangement NOF avd. Sør-Trøndelag: Fuglenes Dag. NOF avd. Sør-Trøndelag vil være tilstede med en stand og aktiviteter langs Ladestien i Trondheim.

NORD-TRØNDELAG

Mandag 25. april

18-20: Ekskursjon NOF Verdal og Levanger lokallag: Fuglevandring på Ørin. Oppmøte ved fugletårnet på Kåra. Ta gjerne med kaffe/drikke.

Mandag 2. mai

18-20:30: Ekskursjon NOF Verdal og Levanger lokallag: Vi besøker Hammervatnet, pluss områder med fugl mot Levanger. Ta gjerne med kaffe/drikke.

